

ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И ТЕНДЕНЦИИ ПРЕД СОЦИАЛНАТА ЗАЩИТА В УСЛОВИЯТА НА ДИГИТАЛНОТО ОБЩЕСТВО

Андрияна АНДРЕЕВА¹, Галина ЙОЛОВА²

¹ Катедра Правни науки, Икономически университет, Варна, България.
E-mail: a.andreeva@ue-varna.bg

² Катедра Правни науки, Икономически университет, Варна, България.
E-mail: ina_yolova@ue-varna.bg

JEL K31

Резюме

Ключови думи:

социална защита, дигитално общество, политиката по социална защита.

В статията се анализират рамките и стратегиите на социалната защита в условията на цифровизация и четвъртата индустриална революция. Акцент в изложението са мерките, необходими за съхранение и защита на индивидуалните личностни права на работещите. Въз основа на анализа се правят изводи, обобщения и препоръки.

© 2018 Икономически университет – Варна

Цитирание: АНДРЕЕВА, А., ЙОЛОВА, Г. (2018) Предизвикателства и тенденции пред социалната защита в условията на дигиталното общество. *Известия. Списание на Икономически университет – Варна*. 62 (3). с. 293 - 307.

Въведение

Развитието и трайното установяване на принципите на индустриалното общество създават различна визия и тенденция към належащо доразвитие на принципите, същността и насоките на социалната защита. Същевременно, изправено пред цифровизация на производството, обществото радикално видоизменя характера на институтите за равнопоставяне, защитата от социален маргинализъм и изолация на субектите от пазара на труда. Още в периода 2007 – 2009 г. Европейската комисия предоставя финансова подкрепа за мащабен изследователски проект, насочен към разширяване на знанията за социалното въздействие на информационните и комуникационните технологии (Nett et al., 2010). Една от причините е опасението, че работата в условията на цифровизация може да създа-

де проблеми по отношение на социалното благосъстояние на наетите лица. Нещо повече – очертава се ситуация на неравномерно разпределение на ползите и рисковете от новите ситуации (Благойчева, 2011) – пред голяма част от населението стои рискът от трудно приспособяване или оставане без работа и разчитане на подкрепа от социалнозащитните системи.

Представляваща институт и политика на новия социален ред, социалната защита се възприема, като установена рамка на координирани политики и защитни действия за балансиране на социалната справедливост, чрез политики за защита от бедността, главно на ниво системи на социално подпомагане, но и предвид нови мерки за укрепване пазарите на труда. Това обуславя актуалността на проблематиката и провокира интереса на авторите за изследването ѝ в различни аспекти.

Във връзка с това, **целта** на тази статия е да се анализират рамките и стратегиите на социалната защита в условията на цифровизация и новата индустриална революция, като се акцентира на мерките, необходими за съхранение правата на работещите и за защита на техните индивидуалните личностни права. **Обект** на изследване са принципите и стратегиите на социална защита в техните универсални, общоевропейски и национални рамки, относно мерките и политиките, насочени към правата на работещите лица.

За осъществяване на поставената цел, авторите си поставят следните задачи: а) да изведат основните рамки на социалната защита по специфика на дефинирането им в общите световни стратегии и стратегиите и политиките на обединена Европа, б) на нивото на изнесените принципи да се изведат типичните тенденции на политиката по социална защита и открият необходимите, предвид защита правата на работещите, мерки в условията на новото дигитално общество.

Методологичната основа на изследването е свързана с комплексното използване на утвърдени в доктрината методи като: сравнително-правен, формално-юридически и общонаучни методи на познание – индукция, дедукция, анализ и синтез.

1. Особености на социалната защита в условията на дигиталното общество и новата индустриална революция

Четвъртата индустриална революция, като трайно установено следствие от цифровизирането на производството, касае въздействие и трансформация на производствата на две основни нива. От една страна, основата, на която почива индустриалната революция, така, както е заложено в Индустрия 4.0, са интелигентни, свързани, вградени и цифрово интегрирани системи, които подпомагат

в голяма степен автоматизирането и автономното управление на производствените процеси – индустриален „Интернет на нещата“ (Industrial Internet of Things – IIoT), симулации, добавена/виртуална реалност (VR/AR), автономни роботи, облачни технологии (Cloud computing), киберсигурност, триизмерно/адитивно отпечатване (3D printing), хоризонтална и вертикална системна интеграция, анализи в големи информационни масиви (Big Data), изкуствен интелект и когнитивни системи, машинно самообучение, интелигентни мобилни приложения (mobile applications), блокчейн технологии. Цифрово базираните бизнес модели, обаче, пренаписват познатите до сега правила за бизнес конкуренция, насърчавайки подхода „победителят получава всичко“ (Valenduc, Vendramin, 2016), а победителите са цифровите стоки и услуги, които, ограничавайки използването на човешкия ресурс, изпреварват конкурентите си (Brynjolfsson, McAfee, 2015).

От друга страна касае се за изграждане на взаимно свързани системи, обединяващи човешки, интелектуални и технологични продукти, които чрез директно сътрудничество, производствени и логистични връзки могат дори да се интегрират интелигентно с обща цел – ефективно, адаптивно и гъвкаво производство. Това най-общо включва кибер-физични системи, интернет на нещата и изчисления в облак (Hermann, 2016) (Jasperneite, 2012) (Kagermann, 2013). Концепциите за Индустрия 4.0 придобиват известност чрез Консорциума за индустриален интернет (IIC), който я определя, като „интеграция на сложни физически машини и вградени системи и устройства с мрежови сензори и софтуер, които се използват, за да могат да се подобрят процесите на предвиждане, контрол и планиране за по-добри бизнес и обществени резултати (Industrial Internet Consortium, 2013). Важността на промените се подчертава не само от икономистите, но и от изследователите в областта на социалните и управленските науки (Vendramin and Valenduc 2002, Orlikowski 2010). Някои дори признават, че организационната промяна е важен предвестник за разгръщането на потенциала на цифровите технологии (Brynjolfsson, McAfee (2015), макар да пропускат подробностите относно социалните стратегии за промяната.

Като първооснова на идеологията и политиката, в рамките на общите европейски политики, понятието „Индустрия 4.0“ води началото си от д-р Хенинг Кагерман през 2011 г., когато основните идеи за развитие на Индустрия 4.0 за първи път са публикувани и стават основата за Манифест за индустрия 4.0, представен през 2013 г. от немската Национална академия за наука и инженерство (Acatech) (Андреева, А; Йолова, Г., 2018). Като нова стъпка за организация и управление на веригата за създаване на добавена стойност в рамките на пълния цикъл на производството (Plattform Industrie 4.0, 2014), терминът Индустрия

4.0 (Industrie 4.0) се дефинира за първи път от Федералното правителство на Германия, като основна инициатива за приемане на високотехнологична стратегия за развитие на немската индустрия през 2011 г. (част от стратегията High-Tech Strategy 2020 for Germany). Доразвитие на тенденциите в рамките на Съюза е Стратегията „Европа 2020“, оповестена през март 2010 г. като стратегия интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж, СОМ(2010) за „излизане от кризата и за подготовка на икономиката на ЕС за предизвикателствата на следващото десетилетие.“ Последната предлага визия за постигане на високи нива на заетост, производителност и социално сближаване чрез конкретни действия на равнището на ЕС и на отделните държави при обща цел – по пътя на интелигентен, устойчив и ориентиран към обществото растеж.

В доразвитие на Стратегия Европа 2020 е и Стратегията за Цифровия единен пазар за Европа от 2015 г. с основна цел разширяване на цифровата икономика и повишаване конкурентоспособността на ЕС в областта на цифровите технологии, чрез комплекс от законодателни и други мерки, обособени в три „стълба“ – по-добър достъп до онлайн продукти и услуги, по-добри условия за развитие и процъфтяване на цифровите мрежи и услуги и стимулиране на растежа на европейската цифрова икономика.

Синхронизация на ниво национална визия е изградената Концепция за цифрова трансформация на българската индустрия (Индустрия 4.0), приета с решение № 37 от 30 август 2017 г. на Министерския съвет, чиято цел е да се създадат предпоставки и обща визия за модернизирание, автоматизиране и конкурентно позициониране на българската икономика в средносрочен до дългосрочен план (2017 – 2030), така, че, както е заложено, към 2030 г. България да се разпознава като регионален център на цифровата икономика чрез внедряване на продукти, технологии, бизнес модели и процеси от Индустрия 4.0.

Тясната обвързаност на нарастващите тенденции по дигитализация на производството със загубата на работни места и свързаното с това нарушаване на баланса на социалния ред предизвика нови тенденции пред принципите на социалната защита, превръщаща се вече и във все по-голяма степен в защита „на индустрията, фирмите или работните места...“. През септември 2010 г. Комисията по растеж утвърждава важността на социалната защита и на заетостта във времена на криза, като признава, че добре работещите системи за социална защита са абсолютно необходимите „съставки“ на устойчивия растеж.

В концептуален план, а и предвид изискванията на конкретните системи, социалната защита е установена на две основни плоскости – **с оглед стратегията на Световната банка и на нивото на европейските общностни политики.**

В Стратегия на Световната Банка (СБ) за социална защита и заетост 2012 – 2022 г. изрично се дефинират приоритетите за устойчив растеж в новите условия на цифровото общество, а именно – подкрепата на социалната защита и програмите за заетост, като условия за намаляване на бедността чрез устойчив растеж. Предвид насоките на разработката се акцентира на философията от „опресняване“ на социалната защита и стратегиите за пазара на труда, в рамките на четири основни индикативни стратегически направления, а именно: разширяване на подобрените индивидуални програми към изграждане на системи за социална защита; засилване на фокуса върху държави с ниски доходи и нестабилност; наблягане върху насърчаването на възможностите и на прехраната като основен елемент от дейностите и по-нататъшно надграждане върху ключовите силни страни в областите на знанието, иновациите и резултатите.

В посочения смисъл се подчертава и акцентира на разбирането, че „ефективни, резултатни и справедливи системи за социална защита директно намаляват бедността и неравенството и създават гъвкавост при оказване помощ за индивидите и семействата, балансират харченето и спестяването и се справят с шоковете. Но и двете (системите на социална защита и политиките за заетост) насърчават възможностите, производителността и растежа, основно чрез създаване на човешки капитал, активи и достъп до работни места, и освобождават семействата за производствени инвестиции, тъй като създават по-голямо чувство за сигурност.“

В посочения смисъл стратегията на социална защита е изградена на три основни принципа. Първите два принципа – на превенция и защита, касаят пряко приоритетна закрила на реализирани социални рискове, посредством механизмите на социалното осигуряване. Значим по отношение защита на трудовите права на личността е принципът на поощряване, свързан пряко с качествено различни възможности и актуални, адаптирани предвид средата средства за реализиране на трудови доходи, основно чрез „обвързване“ с по-добри работни места и възможности“, респ. гъвкави форми на заетост, насърчаващи и удължаващи способността за наемане на работа и съответната му защита от безработица и изпадане в социална уязвимост. Налице е трайна тенденция по изместване центъра на програмите и стратегиите за социална защита от закрила на маргинализираните групи, по отношение на които се реализират продължително и трайно социални плащания, към форми на защита, насочени директно към актуални форми на заетост, позволяващи реализиране на доходи за издръжка чрез престиране на работна сила. В този смисъл, докато първата разработена от Световната банка стратегия за социалната защита и заетостта (2001) дава приоритет

на механизми, насочени към социално подпомагане на уязвимите обществени групи, то по-нататъшното ѝ доразвитие пряко засяга философията на необходимостта за преодоляване на социалното неравенство чрез пряко включване на лицата в осигуряване на трудовореализирани доходи. Така очевидно е налице изместване на фокуса от системи за социално осигуряване, дефинирани на ниво „Изграждане на системите за социална защита“ и „Управление на социалното осигуряване“ към „Социално осигуряване и регулиране на заетостта: защита на работниците и създаване на добри работни места“.

На нивото на европейските общностни политики основна философия в разбирането на новите ценности на социалния ред е Европейският стълб за социални права. Разработването му води началото си от речта на председателя на Европейската комисия Жан-Клод Юнкер през 2015 г. „За състоянието на Съюза“, в доразвитие на която, на „Социална среща на върха за справедливост на заетостта и растежа“ (Гьотеборг, 17 ноември 2017 г.) се подписва Междунституционалната прокламация между ЕК, Съвета и ЕП. Предвид последното и в Становище на Икономическия и социален съвет на тема: „Европейският стълб на социалните права и ролята на организираното гражданско общество“, 12 март 2018 г., се определя, че „целта на Европейския стълб на социалните права е да служи като ръководство за ефективна заетост и социални резултати при предприемането на действия в отговор на настоящите и бъдещите предизвикателства, които са пряко насочени към удовлетворяване на основните потребности на хората...“ Европейският стълб на социалните права (ЕССП) съдържа 20 принципа /права, които са разпределени в три големи групи, съответно – I. Равни възможности и достъп до пазара на труда, II. Справедливи условия на труд, III. Социална закрила и приобщаване.

Безспорно е, че ЕССП е трайно ориентиран към закрила на работните места и адекватност на мерките за защита на трудовите правоотношения и в по-малка степен на мерките, следващи загубата на работно място и системите на социалното подпомагане на ниво безработица, въпреки тенденциите ѝ по нарастване в условията на цифровите, широколентови производства. На тази основа Европейската комисия препоръчва на държавите-членки да се съсредоточат върху три групи основни политики: 1) активни политики на пазара на труда и политики, които гарантират, че работниците се ползват с адекватно ниво на социална защита, сравнимо с това, с което се ползват сега; 2) фискални преразпределителни политики, водещи до намаляване на неравенството, които могат да бъдат разглеждани и като инструмент за повишаване на доверието в социалната система (Patulny, 2005); 3) политики в областта на образованието и обуче-

нието, гарантиращи, че работната сила разполага с необходимите умения за развитие в цифровата икономика (European Commission, 2017).

Предвид така очертаните тенденции в мерките и политиките на социална защита в общата европейска философия, насоките на социалната защита, рефлектиращи върху взаимоотношенията по престоиране на труд и адекватността на работните места в новия индустриален ред, следва да се очертаят на **следните основни нива:**

1. Коренна промяна във философията за социалната защита – тя измества фокуса на мерките от защита на уязвими социални групи с реализирани социални рискове, към подкрепата им за възстановяване на реални трудови правоотношения и самостоятелно реализиране на доходи. В този смисъл е и разбирането на ЕИСК, че бъдещето на заетостта би трябвало да бъде ключов приоритет в дебатите относно европейския стълб на социалните права.

2. Строго акцентирание на изискванията за справедливи условия на труд с основна грижа относно правилата на заплащане, въвеждане на ясни процедури и срокове за договаряне на работните заплати на различните равнища, намаляване дела на нископлатените работници и работещите бедни (с цел достигане на равнища, съответно под 15% и 7%), трайно установяване и минимални стандарти за защита на труда на работещите в дигиталната икономика и новите форми на труд.

3. Реорганизиране на системата на социална защита в посока, ориентирана към работещите лица и то така, че, както се подчертава, „да предоставя защита на работещите без оглед на формите, връзките и отношенията в трудовата им дейност“.

4. Трансформиране разбирането на технократското общество в разбиране на нуждата от нова социална и правна философия, ориентирана тясно към потребностите на индивида. В този смисъл насоките следва да са в посока установяване принципи за обучение през целия живот, създаване и трайно изграждане на цифрови, социални и междудисциплинарни умения чрез насрещни гаранции и ангажименти за предоставянето и усвояването им. В този смисъл и ИСС, в становището си Бъдещето на труда: предизвикателства на четвъртата индустриална революция(19.02.2018г.) „социалният аспект на промените е изключително важен, защото балансира процеса на технологичния напредък и растежа, като го пренася и върху социалния живот, в разпределението и преразпределението на доходите“.

5. Засилване ролята на синдикалното сдружаване и обща воля на ниво синдикални организации за провеждане и последователно прилагане на ЕССП в

насоките социален диалог, стабилизиране на синдикалните организации, колективно трудово договаряне, изтъкнати като най-добрият начин да се гарантират по-добри условия на труд и трудови права.

Ключов подход за намаляване на бедността е ефективното преразпределение на финансовите ресурси и разширяване на възможностите за индивидуален избор чрез комбинирани, правилно насочени мерки и програми (Благойчева, 2012). Затова и системата за *социална защита* във всяка отделна страна се изгражда според конкретните ѝ икономически, обществено-политически, културни и други условия. В посочения смисъл е и насърчаването на търсенето на нови форми за защита на работещите в новите, респ. алтернативни, форми на заетост лица, но нуждаещи се също от социална сигурност и синдикална защита. По този въпрос вече съществуват някои инициативи за социален диалог. Добър пример в това отношение е синдикалната организация IG Metall в Германия, която създаде интернет платформата faircrowdwork.org, предоставяща насоки на работещите в условията на краудуъркинг, като паралелно и съвместно с други заинтересовани страни разработи Кодекс за поведение на платформите на работещите в условията на краудуъркинг.

2. Мерки за защита на правата и интересите на работещите лица – насоки и тенденции

Съвременната икономика преминава процес на дигитална трансформация, която не само е технологична, но оказва и комплексно влияние върху обществените отношения в различни сфери. Предвид обекта на това изследване, интерес представлява отражението ѝ върху правата и интересите на работниците и служителите, респ. мерките, които се предприемат на ниво ЕС и следва да се транспонират в отделните страни-членки. Българската икономика и съответно пазарът на труда у нас, все още не са навлезли в „активната фаза“ на влияние на тези процеси. В отговор на въздействието на Четвъртата индустриална революция е необходимо да бъдат разработени комплексни мерки и съответно предприети координирани действия на държавата в лицето на компетентните институции, синдикални и работодателски организации, представители на науката и образованието и гражданското общество. Никога до сега развитието на икономиката и респективно отражението ѝ върху правата на работещите не е изисквало толкова бързи и адекватни мерки за превенция спрямо рисковете на технологичните процеси.

През отделните периоди в развитието на трудовото право и конкретно в еволюцията на трудовите права, субектите, участващи в процеса, са били отно-

сително константни, като в началото основна е ролята на работниците и служителите за извоюване закрилата от страна на държавата на техните трудови права. През ХХI в. източниците на трудовото право обхващат една многопластова и богата система от актове на различни субекти и с различен териториален периметър на действие, които предлагат комплексна защита на индивидуалните и колективните трудови права. За съжаление, навлизането на четвъртата индустриална революция успя да промени толкова бързо обществените отношения в сферата на труда, че тези актове се оказват и в момента недостатъчни, за да се разчита на стабилна гаранция в уредбата на трудовите и осигурителните права на работещите. „Промените са толкова фундаментални, че от историческа гледна точка човечеството никога досега не е било в епоха, която да носи толкова голямо очакване за просперитет, но и за потенциална опасност“ (1)

Работниците и служителите са считани традиционно за „слабата“ страна в трудовоправната връзка. Те са тези, които търпят директно рисковете от всяка промяна в трудовия процес. В тази ситуация, при която пазарът на труда е под прякото влияние на комплекс от фактори, свързани с дигитализацията на трудовите процеси, навлизането на нови форми на заетост, роботизация и др., подкрепата за работещите следва да бъде паралелна от няколко страни и с участието на максимално много заинтересовани субекти.

На първо място, следва да бъде отчетена връзката на нивото на развитие на икономиката с професионалния живот на работниците и служителите. Влиянието на цифровизацията е толкова мащабно, че има своите отражения не само във всички сфери на обществения живот, но и директно в личната сфера на физическите лица. Във връзка с това неминуемо е влиянието, което тя оказва върху трудовите права на работниците и служителите и като цяло върху техния професионален път. (Андреева, А., Йолова, Г., 2018). Вид гаранция, за да се отговори на високите изисквания спрямо работната сила в технологичното общество и да се противодейства на негативното влияние, което се очаква в близко бъдеще в резултат на цифровизацията и дигитализацията в работните процеси е „адекватност на образованието“ (Dimitrova, 2016).

Човешкият фактор към момента е най-значимият в трудовия процес. Работниците и служителите са носителите на работната сила и именно тя се явява сърцевината, около която се изгражда трудовоправната връзка. Бързото технологично развитие в условията на четвъртата индустриална революция поставя под въпрос редица институти и понятия, считани за традиционни в правната философия и доктрината. Сред тях е и понятието „субект на правото“, което е предмет на дискусии на форуми и научни изследвания и анализи, предвид нав-

лизането на роботите в процеса на труд, респ. прехвърлянето на редица трудови функции към тях. (Андреева, А., Йолова, Г., 2018). Голямото предизвикателство спрямо Европа, респ. към страните-членки е да гарантират подходящи умения на работниците си в бъдеще, така че старият континент да запази своята конкурентоспособност, хората да запазят работните си места или да бъдат пренасочени към други подходящи за тях, но интегрирани в трудовия процес.

Новите условия, пред които е изправена икономиката под въздействието на цифровизацията, пораждаат и нови социални рискове. Адекватно на това, като разработване и прилагане на мерки следва да бъде и поведението на всички заинтересовани страни – публичните институции, социалните партньори и гражданското общество. С техните обединени усилия трябва да са наложени нов модел на влияние върху работниците и служителите. От една страна, е въздействието върху тях по посока придобиването на знания, умения и компетентности, адекватни на потребностите на технологичната икономическа среда. В този образователен в широк смисъл процес следва да се включат множество субекти. Държавата и социалните партньори са тези, които следва да инициират процеса и да разработят политика в дългосрочен и краткосрочен план за обучение на работниците, съответстващо на тяхната възраст и сектор на заетост. „Ученето през целия живот, по-специално във връзка с цифровите умения, ще бъде необходимост за всички хора, което ще изисква все повече гъвкавост от страна на отделните лица, дружествата и всички системи за образование и обучение.“ (2)

Необходимостта от нови умения за работниците и служителите следва да се обвърже и с новите форми на трудова заетост. Разгледан по този начин, проблемът показва обвързаност на трудовоправна и търговскоправна проблематика в общия контекст – предизвикателствата на технологичното общество.

Паралелното съществуване на традиционни дружества (възприети като т.нар. „отговорни дружества“ с постоянен персонал) и „гъвкави организации“, при които се ползват основно лица, работещи в условията на „краудуъркинг“, създава диференциация сред търговците в качеството им на работодатели. Първите разчитат на сегмента работници и служители от „консервативното поколение“, за които промяната на технологичното общество създава ситуация на страх и несигурност и те предпочитат запазване на работната позиция дори при по-ниски нива на заплащане. Вторите са актуални със своята гъвкавост и адаптивност към дигитализацията, респ. пазара на труда. Работещите в условията на „краудуъркинг“ са представители на новото поколение работници, които съчетават лично и работно време посредством нови или модификация на традиционните институти (гъвкаво работно време, място на работа и др.) Очевидно

цифровизацията предлага нови възможности за видове заетост и за разнообразни модели за кариера (ВМАС, 2015). Но също така създава нови "сиви зони" във връзка с трудовите права и достъпа до социално благосъстояние, а това вече е сериозно предизвикателство (European Commission, 2016).

За съжаление, технологичното развитие изпреварва развитието на системите за социална сигурност и към момента те не са пригодени да поемат предизвикателството на нюансите във формите на „нетипична“ заетост. Ще е необходимо изграждане на допълнителна нормативна рамка, задаваща нови правила и отговорности за урегулиране на новите форми трудови правоотношения.

В обобщение можем да направим извод, че заетостта в условията на дигитализация се променя, както при традиционните, така и при гъвкавите дружества. Това налага разработването на мерки за адекватност, както от страна на работодателите за гарантиране правата на работниците, така и спрямо самите работници, за да придобият новите умения, изисквани от тях.

Въпросите, свързани с учене през целия живот, иновативни практики за създаване на знания, трансформация на формалното образование, насърчаване на нови форми на оценяване и др. са сред приоритетните разисквани от ЕИСК. Те са само част от темите, изследвани в процеса на изграждане на система от мерки с цел гарантиране правата на работещите и създаването на навременен, действащ модел на социална защита в условията на цифрова икономика.

Заклучение

Направеният анализ позволява да бъдат направени някои изводи и обобщения. Традиционното разбиране за същността и отговорността на субектите на трудовото правоотношение се трансформират и търпят своята еволюция. От една страна, в динамиката на технологичната икономика и с оглед навлизането на новите форми на трудова заетост се развива границата между работник или служител и работодател. От това следват не само последици, налагащи преосмисляне на доктриналните концепции в трудовоправната доктрина, но и редица ефекти, касаещи като цяло промяна в моделите на социално-осигурителната и данъчната система.

От друга страна субектите на колективното трудово правоотношение придобиват все по-значима роля в процеса на трансформация на икономиката и респективно, в извършването на реформи в регулаторната среда.

Системите на социална защита като традиционно свързани със социалното подпомагане на маргинализирани членове на обществото, все по-често изместват центъра на приоритетите си и пряко насочват системите си от мерки към

регулиране и защита на трудовата заетост. Това се налага от нарастващата тенденция на трайна безработица и заемане на работните места от автоматизирани системи, създаваща, от своя страна, непосилни и дългосрочни разходи за системите на социално осигуряване. Същевременно, обаче, това предполага две тенденции – спешни мерки по осигуряване на гъвкави и алтернативни форми на заетост, пряко ориентирани към пазара на работна сила от една страна, и от друга – необходимост от създаване на дигитални умения на лицата предвид необходимостта от трайното им присъствие на пазара на труда в рамките на трудоспособният им живот.

Бележки

1. ИСС, Становище на тема „Бъдещето на труда: предизвикателствата на четвъртата индустриална революция“. София, 2018, с. 3.
2. Становище на Европейския икономически и социален комитет относно „Израждане и развитие на умения, включително цифрови умения, в контекста на новите форми на заетост — нови политики и развитие на ролите и отговорностите“.

Литература

1. АНДРЕЕВА, А., ЙОЛОВА, Г. (2018) За субекта на правото на труд и предизвикателствата на технологичното общество. Сборник научни трудове Единадесета международна научно – приложна конференция „Цифрова икономика и блокчейн технологии“, pp. 320-328.
2. ANDREEVA, A., YOLOVA, G. (2018) Za subekta na pravoto na trud i predizvikatelstvata na tehnologichното obshtestvo. Sbornik nauchni trudove Edinadeseta mezhdunarodna nachno – prilozhna konferentsiya „Tsifrova ikonomika i blokcheyn tehnologii“, pp. 320-328.
3. БЛАГОЙЧЕВА, Хр. (2011) Монетарната бедност в България (измерения и социална защита), „Фабер“.
4. BLAGOYCHEVA, Hr. (2011) Monetarnata bednost v Balgariya (izmereniya i sotsialna zashtita), „Faber“.
5. БЛАГОЙЧЕВА, Хр. (2012) Влияние на социалното осигуряване за редуциране на бедността. Народно стопански архив, Свищов, книга 4, с. 37-52.
6. BLAGOYCHEVA, Hr. (2012) Vliyanie na sotsialното osiguryavane za reduksirane na bednostta. Narodnostopanski arhiv, Svishtov, kniga 4, s. 37-52
7. ДИМИТРОВА, Д. (2016) Правен режим на Висшите училища в България от Освобождението до днес. Известия (2). pp. 217-229

8. DIMITROVA, D. (2016) Praven rezhim na Visshite uchilishta v Bulgariya ot Osvobozhdenieto do dnes. Izvestiya (2). pp. 217-229

9. Становище на Европейския икономически и социален комитет относно „Изграждане и развитие на умения, включително цифрови умения, в контекста на новите форми на заетост — нови политики и развитие на ролята и отговорностите“ (проучвателно становище по искане на естонското председателство), (2017/С 434/06)

10. Stanovishte na Evropeyskiya ikonomicheski i sotsialen komitet otnosno „Izgrazhdane i razvitie na umeniya, vklyuchitelno tsifrovi umeniya, v konteksta na novite formi na zаетost — novi politiki i razvitie na rolite i otgovornostite“ (prouchvatelno stanovishte po iskane na estonskoto predsedatelstvo), (2017/С 434/06)

11. Становище на Европейския комитет на регионите – „Европейският стълб на социалните права и Документ за размисъл относно социалното изменение на Европа“ Available from: <https://publications.europa.eu/bg/publication-detail/-/publication/d6d77b52-1089-11e8-9253-01aa75ed71a1/language-bg>

12. Stanovishte na Evropeyskiya komitet na regionite – „Evropeyskiyat stalb na sotsialnite prava i Dokument za razmisal otnosno sotsialnoto izmerenie na Evropa“ Available from: <https://publications.europa.eu/bg/publication-detail/-/publication/d6d77b52-1089-11e8-9253-01aa75ed71a1/language-bg>

13. Становище на Икономическия и социален съвет на тема: „Европейският стълб на социалните права и ролята на организираното гражданско общество“, 12 март 2018 г.

14. Stanovishte na Ikonomicheskaya i sotsialen savet na tema: „Evropeyskiyat stalb na sotsialnite prava i rolyata na organiziranoto grazhdansko obshtestvo“ 12 mart 2018 g.

15. Стратегия на Световната Банка (СБ) за социална защита и заетост 2012-2022 г. Изграждане на гъвкавост и възможности (Концептуална разработка) Available from: <http://ktrd.knsb-bg.org/index.php/menunewsg/38-2011-03-18-15-23-42/243-2012-2022>

16. Strategiya na Svetovната Banka (SB) za sotsialna zashtita i zаетost 2012-2022 g. Izgrazhdane na gavkavost i vazmozhnosti (Kontseptualna razrabotka) Available from: <http://ktrd.knsb-bg.org/index.php/menunewsg/38-2011-03-18-15-23-42/243-2012-2022>

17. BMAS (2015) Green Paper on “Work 4.0” [online] Available from: https://www.bmas.de/SharedDocs/Downloads/DE/PDF-Publikationen/arbeiten-4-0-green-paper.pdf?__blob=publicationFile&v=2.

18. Brynjolfsson, E. and McAfee, A. (2015) *The second machine age. Work, progress and prosperity in a time of brilliant technologies.* New York, W. W. Norton & Company.

19. European Commission (2017) *A concept paper on digitisation, employability and inclusiveness. The role of Europe.* Directorate-General for Communication Networks, Content and Technology (CONNECT), The Publications Office of the European Union.

20. European Commission (2016) *Staff Working Document, Key economic, employment and social trends behind a European Pillar of Social Rights.* SWD(2016)51,p.3. Available from: ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=15302&langId=en.

21. HERMANN, P. O. (2016) *Design Principles for Industrie 4.0 Scenarios,* H.M.: H.a.

22. JASPERNEITE, J. (2012) *Was hinter Begriffen wie Industrie 4.0 steckt in Computer & Automation,* H.M.: H.a.

23. KAGERMANN, H. W. W. a. J. H. (2013) *Recommendations for implementing the strategic initiative Industrie 4.0: Final report of the Industrie 4.0 Working Group,* H.M.: H.a.

24. NETT, B., RHODE, M., WULF, V., VAN DIJK, J., KOMMERS, P., HELSPER, E., RICHER, W., MEYER E., CULLEN, K., GAREIS, K. & STUBBE, J. (2010) *Study on the social impact of ICT (CPP N°55A – SMART N°2007/0068).*

25. ORLIKOWSKI, W. (2010) *The sociomateriality of organisational life: considering technology in management research,* Cambridge Journal of Economics, 34 (1), 125-141.

26. PATULNY, R. (2005) *Social Rights and Social Capital: Welfare and Cooperation in Complex Global Society,* American Review of Public Affairs. Vol. 6, No 1, pp. 59-75.

27. VALENDUC, G. & VENDRAMIN, P. (2016) *Work in the digital economy: sorting the old from the new.* Working Paper 2016.03, European Trade Union Institute, Brussels.

28. VENDRAMIN, P. & VALENDUC, G. (2002) *Technologies et flexibilité. Le défis du travail à l'ère numérique,* Paris, Éditions Liaisons.

29. <https://www.iiconsortium.org/>

30. www.strategy.bg/Publications/View.aspx?lang=bg-BG&Id=124

31. <http://podkrepa.org/>

**CHALLENGES AND TENDENCIES IN FRONT OF THE SOCIAL PROTECTION
IN THE CONDITIONS OF DIGITAL SOCIETY**

Andiyana Andreeva, Galina Yolova

Abstract

The article analyzes the frameworks and strategies of social protection in the conditions of digitization and the new fourth industrial revolution. The focus is on the measures needed to keep and protect the individual personal rights of the workers and employees. Based on the analysis, conclusions, summaries and recommendations are made.

Key words: *social protection, digital society, social protection policy.*